

Globalisaatio

- Yhteisesti hyväksyttyä määritelmää globalisaatiolle vaikea löytää
- Yleisesti ottaen globalisaatiolla tarkoitetaan prosessia, jonka seurauksena kansallisten rajojen ylittävä kanssakäyminen ihmisten ja organisaatioiden välillä helpottuu ja sen määrä kasvaa

Mikko Mattila 2003

1

Globalisaatio

- Globalisaatiolla useita ulottuvuuksia, mm.
 - taloudellinen integraatio (tavaroiden, palvelusten, pääoman ja työvoiman liikkuvuus)
 - kulttuurillinen integraatio (elokuvat, musiikki, kirjallisuus, muoti, TV, internet jne.)
 - yleismaailmallisten normien leviäminen (esim. ihmisoikeudet, lapsityövoiman käytön arvostelu jne.)
 - kansainvälisten organisaatioiden kasvava merkitys (esim. EU, WTO)
 - kansainväliset ympäristöongelmat
 - kansainvälinen muuttoliikenne
- Tällä kurssilla globalisaatio nähdään lähinnä talouden ja talouspolitiikan kannalta

Mikko Mattila 2003

2

Globalisaation kolme aaltoa

- Ensimmäinen aalto 1870-1914
 - teollistuminen, kuljetuskustannusten lasku (höyrylaivat, rautatiet) ja alhaiset kaupan esteet johtivat maailmankaupan syntyyn
 - kansainvälisen muuttoliikkeen valtava kasvu (60 miljoonaa eurooppalaista muutti Pohjois-Amerikkaan ja Australiaan)
 - pääomaa virtasi kehitysmaiin → hyödytti lähinnä maanomistajia

Mikko Mattila 2003

3

Globalisaation kolme aaltoa

- Maailmankaupan taantuma 1914-1945
 - sodat ja lamakausi muuttivat kehityksen suuntaa → protektionismi
 - pääoman vientiä rajoitettiin (sijoitukset kehitysmaiin käytännössä loppuivat)
 - väestön muuttoliike hidastui
 - koko maailman taloudellinen kasvu putosi kolmanneksella verrattuna 1870-1914 aikaan
 - taloudellinen epätasa-arvo maiden välillä kasvoi

Mikko Mattila 2003

4

Globalisaation kolme aaltoa

- Toinen aalto 1945-1980
 - kaupan esteiden purku (mutta lähinnä ainoastaan kehittyneiden maiden kesken)
 - kehitysmaista tuotujen tuotteiden tulaja laskettiin vain jos ne eivät kilpailleet kehittyneiden maiden tuotannon kanssa
 - maailmankaupan taso palasi "ensimmäisen aallon" tasolle
 - tuotannon kasautuminen sekä suuryrityksiin että alueellisesti
 - suurin osa kehitysmaista oli "toisen aallon" kehityksen ulkopuolella

Mikko Mattila 2003

5

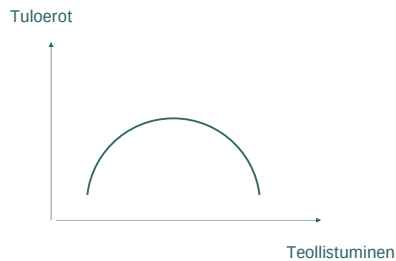
Globalisaation kolme aaltoa

- Kolmas aalto 1980-
 - maailmankaupan kasvu ulottui suureen osaan kehitysmaita → jakautuminen kasvaviin ja taantuviin (tai paikallaan pysyviin) kehitysmaiin
 - maailmanmarkkinoihin integroituneita maita esim. Kiina, Meksiko, Argentiina, Filippiinit, Intia, Etelä-Korea, Vietnam
 - ulkopuolella esim. Pohjois-Korea ja useimmat Afrikan maat
 - koko maailman tasolla ensimmäistä kertaa modernin taloushistorian aikana maiden väliset taloudelliset erot kutistuneet

Mikko Mattila 2003

6

Kuznetsin käyrä



Mikko Mattila 2003

7

Taloudellinen globalisaatio

- Nykyistä taloudellista globalisaatiota kuvaavat mm. seuraavat seikat:
 - 1) Kansainvälisen tavarakaupan suuri osuus ja kasvu (mitataan yleensä tuonnin ja viennin arvon suhteena BKT:sta)
 - pienet ja varakkaat maat ovat yleisemmin kaikkein avoimimpia talouksia

Mikko Mattila 2003

8

Taloudellinen globalisaatio

- 2) Monikansallisten yritysten kasvava merkitys maailmantaloudessa
 - Kymmenen suurimman monikansallisen yrityksen nettovarallisuus vuonna 1998, noin 1500 mrd US\$, työntekijämäärä noin 2,5 miljoonaa henkilöä (Lähde: UNCTAD)
- 3) Suorien rajat ylittävien investointien kasvu (FDI=Foreign Direct Investments)
 - Huima kasvu 80-luvun puolivälin jälkeen
 - Suurin osa rikkaiden maiden välillä (noin 25% kehitysmaihin)
 - Osuus kuitenkin vain noin 4% kaikista investoinneista

Mikko Mattila 2003

9

Taloudellinen globalisaatio

- 4) Pääomamarkkinoiden liberalisointi
 - Lähes kaikkialla rajat ylittävien pääomaliikkeiden rajoituksia poistettu sekä yleisesti että alueellisesti
 - kauppa-alueet: EU, NAFTA, MERCOSUR jne.
- 5) Yritysfuusioiden ja –hankintojen nopea lisääntyminen (M&A)
 - Nopea tapa hankkia ”jalansija” vieraassa maassa
 - StoraEnso, Nordea, TietoEnator jne.

Mikko Mattila 2003

10

Tuonnin ja viennin osuus BKT:sta (1998)

Irlanti	134	Britannia	48
Belgia	126	Ranska	46
Sveitsi	103	Portugali	44
Alankomaat	93	Italia	38
Ruotsi	84	Espanja	37
Tanska	72	Japani	21
Suomi	69	USA	20
Itävalta	69	Kreikka	19
Norja	68		
Kanada	59	EMU	54
Saksa	55	Maailma	28

Lähde:
IMF

Mikko Mattila 2003

11

Suurimmat monikansalliset yritykset (1998)

Yritys	Nettovarallisuus (mrd US\$)	Liikevaihto (mrd US\$)	Henkilöstö
General Electric	356	101	293 000
General Motors	247	156	396 000
Royal Dutch/Shell	110	94	102 000
Ford Motor Company	238	144	345 000
Exxon Corporation	70	115	79 000
Toyota	132	101	184 000
IBM	86	82	291 000
BP Amoco	55	68	99 000
DaimlerChrysler	160	155	442 000
Nestlé SA	41	52	232 000

Lähde: UNCTAD: World Investment Report 2001

Mikko Mattila 2003

12

Suorat sijoitukset ulkomaille

	1982	1990	2001
Suorat sijoitukset	59	203	735
Sijoitusten arvo	735	1 874	6 846
Liikevaihto	2 541	5 479	1 8517
Henkilöstö (1000 hlo)	1 7987	23 858	53 581

Suorat sijoitukset ulkomaille (FDI) 1982-99, mrd US\$.
Lähde: UNCTAD: World Investment Report 2002.

Mikko Mattila 2003

13

Kv. investointien sääntely

	1991	1993	1995	1997	1999	2001
Maat, jotka muuttaneet kv. sijoitusten sääntelyä	35	57	64	76	63	71
Muutosten määrä	82	102	112	151	140	208
Muutoksista investointeja suosivia	80	101	106	135	131	194
Muutoksista investointeja rajoittavia	2	1	6	16	9	14

Lähde: UNCTAD: World Investment Report 2002.

Mikko Mattila 2003

14

Ulkomaisten suorien investointien osuus bkt:stä 1999, top ten

1. Ruotsi	39 %	6. Alankomaat	20 %
2. Hong Kong	35 %	7. Suomi	14 %
3. Irlanti	25 %	8. Tanska	13 %
4. Britannia	23 %	8. Singapore	13 %
5. Sveitsi	23 %	10. Uusi-Seelanti	12 %

Lähde: World Bank: World Development Indicators 2001

Mikko Mattila 2003

15

Globalisaation seurauksia

- Positiivisia seurauksia taloudellisesta globalisaatiosta:
 - kansainvälisen kaupan erikoistuminen luo tehokkuutta → kuluttajat hyötyvät
 - tuotannon skaalaedut → kuluttajat hyötyvät
 - teknologian nopea leviäminen maasta toiseen → talous kasvaa nopeammin
 - lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö vähentää konfliktien todennäköisyyttä

Mikko Mattila 2003

16

Globalisaation seurauksia

- Negatiivisia seurauksia taloudellisesta globalisaatiosta:
 - kansallisen politiikan mahdollisuudet kaventuvat → poliittisen järjestelmän legitimitetti kärsii
 - globalisaation hyödyt eivät jakaudu tasaisesti
 - etenkin pienet ja avoimet valtiot ovat yhä enemmän kansainvälisten suhdanteiden armoilla
 - kansainvälisten suhdannevaihteluiden suuruus kasvaa

Mikko Mattila 2003

17

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

- Historiallisesti kansainvälisten pääomamarkkinoiden synty voidaan sijoittaa 1960-luvun puoliväliin
 - USAssa rajoitettiin pääoman liikkeitä → suuret pankit siirsivät toimintojaan Lontoon
 - samanaikaisesti öljyn hinnan nousu sai aikaan ns. eurodollarimarkkinat

Mikko Mattila 2003

18

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

Neljä keskeistä syytä:

- 1) Teknologian kehitys
 - tietokoneiden ja tietoliikenneyhteyksien parantuminen on mahdollistanut pääomien välittömän siirtymisen ympäri maailman
- 2) Pääomarajoitusten välttäminen tuli yhä helpommaksi
 - sijoitusparatiisit houkuttelivat yrityksiä → kansalliset pankit eivät voineet kilpailla näiden kanssa
 - verotulot alkoivat "vuotamaan" pois kansallisilta hallituksilta

Mikko Mattila 2003

19

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

3) Makrotalouden muutokset

- kasvava valtionvelka oli rahoitettava joko kotimaisella tai ulkomaisella velalla
- kotimainen velka nosti korkotasoa, josta aiheutui kustannuksia kotimarkkinateollisuudelle

4) Ideologinen muutos

- puolueet siirtyneet oikealle 1970-luvulta saakka
- Neuvostoliiton romahtaminen
- syynä ollut monikansallisten yritysten ja rahoitussektorin poliittisen painoarvon kasvu (?)

Mikko Mattila 2003

20

Pääomamarkkinoiden vapauttaminen

Vapauttamisen taloudellisia seurauksia:

- rahapolitiikan mahdollisuudet kaventuneet
- rahoitussektorin koko kasvanut lähes kaikkialla
- kilpailu ja sitä kautta tehokkuus rahoitussektorilla on kasvanut
- osakesäästäminen kasvanut
- tehottomuus on johtanut pankkikriiseihin

Mikko Mattila 2003

21

Pankkikriisit

Maa	Aika	Kustannukset (mrd US\$)	Kustannusten % osuus BKT:sta
USA	1980-92	195	3.2
Japani	1991-92	0.6	0.0
Australia	1989-91	4.4	1.6
Suomi	1991-92	7.8	7.4
Norja	1988-92	3.6	3.0
Ruotsi	1991-93	12.7	5.2

Lähde: Edey, Malcom & Hviding, Ketil (1995): An Assessment of Financial Reform in OECD Countries. *OECD Economic Studies*, no. 25.

Mikko Mattila 2003

22

Häviäjät ja voittajat

- Voittajia globalisaatiossa ovat kuluttajat, vientiteollisuus ja hyvin koulutetut työntekijät
 - kuluttajat: kiristynyt kilpailu pitää hinnat kurissa ja lisääntyvä tuonti laajentaa tarjontaa
 - vientiteollisuus: kaupan ja pääoman liikkeiden rajoitusten poistaminen mahdollistaa viennin kasvun
 - hyvin koulutetut työntekijät: lisääntyvät mahdollisuudet kansainvälisillä työmarkkinoilla (ei ainoastaan liike-elämän ammattilaiset, vaan myös sairaanhoitajat, lääkärit, tutkijat, virkamiehet jne.)

Mikko Mattila 2003

23

Häviäjät ja voittajat

- Häviäjiä globalisaatiossa ovat kotimarkkinateollisuus, huonosti koulutetut työntekijät ja työntekijäjärjestöt
 - kotimarkkinateollisuus: markkinoiden avauduttua kilpailtava kansainvälisten (ja usein erittäin tehokkaiden) yritysten kanssa
 - huonosti koulutetut työntekijät: teollisuus siirtyy halvempiin maihin (Viro, Meksiko)
 - työntekijäjärjestöt: työmarkkinoiden eriytyessä vaikea edustaa työntekijöitä kokonaisuudessaan, lisäksi työolojen parantamisen vaatiminen vaikeaa, jos teollisuus uhkaa karata ulkomaille

Mikko Mattila 2003

24

Vaikutukset kansalliseen päätöksentekoon

• Makrotalouspolitiikka

- väite: globalisaatio vaikeuttaa verojen korottamista (yleensä ja erityisesti yritysverotuksen kohdalla) -> mitä liikkuvammassa muodossa pääoma on, sitä helpommin se siirtyy halvemman verotuksen maihin
- tutkimukset kuitenkin osoittavat, että ongelmat eivät ole niin suuria kuin teoria antaisi odottaa (tosin mitä avoimempi maa sitä kevyemmin yritysten voittoja verotetaan)
- yrityksille hyötyä julkisesta sektorista: yhteiskunnallinen vakaus, hyvä koulutus, hyvät tutkimuslaitokset jne.

Mikko Mattila 2003

25

Vaikutukset kansalliseen päätöksentekoon

• Teollisuuspolitiikka

- väite: globalisaatio poistaa kansallisten hallitusten mahdollisuudet tukea kansallista tuotantoa teollisuuspolitiikan keinoin (esim. yritystuet, tullit, vientituet)
- olisiko Japanin, Etelä-Korean ym. "talousihmeet" mahdollisia nykyoloissa?

Mikko Mattila 2003

26

Vaikutukset kansalliseen päätöksentekoon

• Hyvinvointivaltion kohtalo?

- väite: globalisaatio tuhoaa laajan hyvinvointivaltion perusedellytykset (yritykset hakeutuvat maihin, joissa matalat palkat ja verot, "race to the bottom")
- empiiristen tutkimusten mukaan tätä vaikutusta liioiteltu suuresti (ei ole esimerkiksi pystytty kovinkaan vakuuttavasti osoittamaan, että eri maiden sosiaalimenot olisivat yhdenmukaistuneet viime aikoina)
- hyvinvointivaltion kotimaiset ongelmat ovat paljon vakavampia (väestön ikääntyminen, laaja työttömyys, tuottavuuden kasvun hidastuminen)
- pitkällä aikavälillä katsottuna parhaiten ovat pärjänneet pienet avoimet valtiot, joissa suuri hyvinvointisektori (Alankomaat, Ruotsi, Suomi jne.)

Mikko Mattila 2003

27